

*Dr. Milena Ivanuš Grmek
Iztok Lačen*

Razlogi študentov za izbiro poklica učitelj razrednega pouka

Kratki znanstveni članek
UDK 371.311.5

POVZETEK

V prispevku so prikazani rezultati raziskave, v kateri je sodelovalo 128 študentov prvega in četrtega letnika univerzitetnega študijskega programa Razredni pouk Pedagoške fakultete v Mariboru. V raziskavi so nas zanimali razlogi študentov za izbiro učiteljskega poklica, zadovoljstvo študentov z izbiro študijske smeri in z delom na fakulteti. Med petimi skupinami razlogov študenti najvišje ocenjujejo altruistične in samouresničitvene razloge, najnižje pa ocenjujejo materialne in alternativne razloge. Ugotovili smo, da med študenti 1. in 4. letnika ni statistično značilnih razlik pri razlogih za izbiro učiteljskega poklica, da so študenti v glavnem zadovoljni z izbiro študijske smeri in da z leti študija upadajo zadovoljstvo in pričakovanja v zvezi s študijem.

Ključne besede: učitelj razrednega pouka, izbira poklica, motivacija, pričakovanja, zadovoljstvo

Reasons why university students choose the teaching profession

ABSTRACT

The article describes the results of research done about the reasons why students choose the teaching profession. 128 university students participated in the research. The students were comprised of freshmen and seniors enrolled in the Elementary Education program at the Faculty of Education. In the research we were interested in the reasons why students choose teaching as a profession, the degree of satisfaction with their choice and the working conditions at the faculty. Of the five groups we researched, most students chose the teaching profession for altruistic and self-realization reasons. Very few of the students chose the profession because of materialistic and alternative reasons. There were no statistically significant differences found among freshmen and senior students regarding their reasons for choosing the teaching profession. The study also shows that the students are mainly satisfied with their choice of study and that their satisfaction and expectations regarding their study program decrease with years of study.

Key words: elementary school teacher, choice of profession, motivation, expectations, satisfaction

Uvod

Študijski program Razredni pouk se izvaja kot štiriletni univerzitetni program. Študij poteka na Oddelku za razredni pouk na pedagoških fakultetah v Ljubljani, Mariboru in Kopru. Za študij na tem programu se lahko odločijo kandidati, ki so opravili maturo in preizkus glasbenih sposobnosti. Študij obsega štiri leta ali osem semestrov in absolventski staž.

Študij je raznolik in zahteva od udeležencev veliko ustvarjalne vsestranskosti, povezane z dokaj obsežnim znanjem z različnih predmetnih področij, kakor tudi veselje do dela z otroki na tej starostni stopnji. Predmetnik omenjenega programa obsega materni jezik, matematiko, zgodnje naravoslovje, družboslovje, tuji jezik, skupino pedagoško-psiholoških predmetov, didaktike strokovnih in vzgojnih predmetov ter vokalno-instrumentalni pouk. Poleg obveznih predmetov je na voljo vrsta izbirnih predmetov, ki lahko zadovoljijo zelo različne osebne interese in sposobnosti posameznikov. Poleg predavanj so v program vključeni številni seminarji, skupinske in individualne vaje ter nastopi v osnovni šoli. Ko študent opravi vse obveznosti, ki izhajajo iz programa, pridobi naziv profesor razrednega pouka

(http://www.pfmb.uni-mb.si/xinha/plugins/ExtendedFileManager/demo_images/studijski_programi/RazredniPouk.pdf).

Razlogi za izbiro poklica učitelj razrednega pouka

Izbira poklica je ena najbolj zahtevnih stopenj v življenju posameznika. Za učiteljski poklic je pomembno, da se zanj izobražujejo kandidati, ki so se premišljeno in zavestno odločili, da se bodo v svojem poklicnem delu ukvarjali s poučevanjem (Cencič, 2000).

Od celotnega osnovnošolskega izobraževanja je posebej pomembna razredna stopnja, saj se tukaj učenci prvič srečajo s šolo kot institucijo, z učitelji, s šolskim sistemom. V tem obdobju začnejo pridobivati temeljna znanja, pomembna za njihov intelektualni, telesni in čustveni razvoj. Zato ni vseeno, kdo jih v tem obdobju vodi in usmerja. Prav zaradi tega je pomembno spoznati, kaj bodoče učitelje razrednega pouka motivira oz. kateri razlogi jih vodijo pri izbiri te študijske smeri.

V raziskavah o razlogih za izbiro učiteljskega poklica (Huberman in Grounauer, 1993, povzeto po Ivanuš Grmek in Javornik Krečič, 2005) najdemo dve skupini razlogov. V prvo skupino sodijo t. i. materialni razlogi, kot so: gotovost službe, osebni dohodek, dolge počitnice. Tudi študenti, ki so bili vključeni v že opravljene raziskave (Ivanuš Grmek in Javornik Krečič, 2005), so navajali naslednje razloge: mislim, da bom hitro dobil službo in hitro napredoval; učiteljski poklic sam po sebi me niti ne privlači toliko, bolj me privlači to, kakšno finančno korist omogoča.

Na drugi strani pa gre za profesionalne motive, kot so ljubezen do predmeta (stroke) in altruistične razloge, kot so želja po tem, da služiš drugim. Za te razloge so študentje v že opravljene raziskave (povzeto po Ivanuš Grmek in Javornik Krečič, 2005) zapisali: poklic učitelja sem izbral izključno iz razloga, da je potrebno otro-

ke naučiti, kako živeti in razumeti svet okoli sebe; učiteljski poklic sem izbral zato, ker imam rada otroke.

Raziskave, ki skušajo ugotoviti, kateri razlogi vplivajo na mlade, da izberejo poučevanje za svoj življenjski poklic, potekajo že dobrih 80 let. Njihovi rezultati pa kažejo, da ima učiteljski poklic tako prednosti kot slabosti, npr. učitelji imajo dolge počitnice v primerjavi z drugimi poklici, toda nižje dohodke; učiteljski poklic odlikuje relativna varnost pri delu, toda manj možnosti za napredovanje ipd. (Ivanuš Grmek in Javornik Krečič, 2005).

Opredelitev raziskovalnega problema

Ker sta proučevanje razlogov študentov za izbiro študijske smeri in spremljanje zadovoljstva študentov z delom na fakulteti pomembna dejavnika, ki prispevata h kvaliteti pedagoškega dela, in ker poteka prenova študijskih programov, med njimi tudi prenova programa Razredni pouk, smo z empirično raziskavo želeli ugotoviti in proučiti razloge študentov za izbiro poklica učitelj razrednega pouka in zadovoljstvo študentov z delom na fakulteti.

Zanimala so nas naslednja vprašanja:

- v kolikšni meri so študenti univerzitetnega študijskega programa Razredni pouk prepričani o ustrezni izbiri študija (oz. poklica),
- kateri so najpogostejši razlogi za izbiro poklica učitelj razrednega pouka,
- ali so študenti tega študijskega programa zadovoljni s potekom študija na fakulteti in kako so se uresničila njihova pričakovanja.

Pri tem so nas zanimale razlike:

- med študenti različnega letnika (razlika med študenti 1. in 4. letnika študijskega programa Razredni pouk).

Metodologija

Temeljna raziskovalna metoda

Pri raziskovalnem delu smo uporabili deskriptivno in kavzalno neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja.

Opredelitev vzorca

V raziskavo smo vključili 128 študentov 1. in 4. letnika smeri Razredni pouk v študijskem letu 2006/07 s Pedagoške fakultete v Mariboru. Vzorec je zajemal 55 (43,0 %) študentov 1. letnika in 73 (57,0 %) študentov 4. letnika. V vzorec je bilo vključenih 6 (4,7 %) študentov in 122 (95,3 %) študentk razrednega pouka, kar najverjetneje ustreza razmerju med študenti in študentkami, vključenimi v ta študijski program.

Postopek zbiranja podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v decembru 2006. S soglasjem avtoric, M. Cencič in B. Čagran, smo uporabili anketni vprašalnik, ki je bil že uporabljen v raziskavi o ugotavljanju razlogov študentov predšolske vzgoje za izbiro poklica (Cencič in Čagran, 2002) in v raziskavi (Ivanuš Grmek in Javornik Krečič, 2005), ki je ugotavljala razloge študentov različnih pedagoških študijskih programov za izbiro učiteljskega poklica na nekdanji Pedagoški fakulteti v Mariboru. Anketni vprašalnik v prvem delu obsega splošne podatke o študentih, v drugem delu pa ga sestavlja sklop 32 petstopenjskih ocenjevalnih lestvic, dve vprašanji odprtega tipa in eno vprašanje zaprtega tipa.

Postopki obdelave podatkov

Za preverjanje razlik med razlogi za izbiro študija razrednega pouka glede na letnik študija smo uporabili tabelarični prikaz frekvenčnih distribucij in χ^2 -preizkus.

Pri predstavitvi razlogov za izbiro učiteljskega poklica smo glede na povprečje iz vsake skupine razlogov izločili najpogostejšo kategorijo.

Vprašanje odprtega tipa smo obdelali tako, da smo odgovore najprej kategorizirali in signalirali, nato pa kategorije razporedili v ranžirno vrsto.

Rezultati in interpretacija

Analiza prepričanja študentov o ustreznosti izbire poklica

Najprej nas je zanimalo, ali so študenti prvih in četrtil letnikov univerzitetnega študijskega programa Razredni pouk izbrali ustrezno študijsko usmeritev oz. ali so se odločili za »pravi« poklic in ali obstaja v mnenjih o ustreznem izboru poklica med njimi statistično značilna razlika.

Podatki v tabeli 1 kažejo, da večina študentov 1. letnika (72,7 %) in večina študentov 4. letnika (74,0 %) meni, da so izbrali pravi poklic, le 1 študent (1,8 %) 1. letnika in 3 študenti (4,1 %) 4. letnika menijo, da temu ni tako. Prepričanost študentov o ustreznosti izbiri študijske smeri oz. ustreznem poklicu nedvomno vpliva na njihov študij in pedagoško delo na fakulteti. Če primerjamo mnenja o ustreznosti izbire poklica študentov 1. in 4. letnika, vidimo, da v odgovorih o ustreznem izboru poklica med njimi ni statistično značilnih razlik ($P = 0,693$).

Tabela 1: Število (*f*) in strukturni odstotek (*f* %) študentov po mnenju o ustreznosti poklica glede na letnik študija in izid χ^2 -preizkusa

Prepričanje o poklicu.

			Letnik študija.		Skupaj
			1. letnik	4. letnik	
Prepričanje o poklicu.	Da, izbral/a sem pravi poklic.	<i>f</i> <i>f</i> %	40 72,7%	54 74,0%	94 73,4%
	Ne vem, če sem izbral/a pravi poklic.	<i>f</i> <i>f</i> %	14 25,5%	16 21,9%	30 23,4%
	Ne, nisem izbral/a pravi poklic.	<i>f</i> <i>f</i> %	1 1,8%	3 4,1%	4 3,1%
Skupaj		<i>f</i> <i>f</i> %	55 100,0%	73 100,0%	128 100,0%

Izid χ^2 -preizkusa: $\chi^2 = 0,733$, $g = 2$, $P = 0,693$

Analiza razlogov za izbiro poklica učitelj razrednega pouka

V naši raziskavi smo se pri analizi razlogov za izbiro poklica učitelj razrednega pouka naslonili na opravljeno raziskavo (Ivanuš Grmek in Javornik Krečič, 2005), kjer je bilo že opravljeno abstrahiranje razlogov za izbiro poklica učitelj. Na tem mestu povzemamo razloge za izbiro učiteljskega poklica:

1. *Samouresničitveni razlogi* temeljijo na želji po osebni in profesionalni rasti ter koristnem in vplivnem delovanju.
2. *Altruistični razlogi* za izbiro študija kažejo na notranjo motivacijo študentov pri izbiri, ki temelji na nadarjenosti in osebni interesu.
3. *Materialni razlogi* kažejo na obstoj zunanje motivacije pri izbiri študija. Ta temelji na ugodnih ekonomsko-socialnih posledicah dela, možnostih napredovanja in nadaljnega izobraževanja.
4. *Razlogi iz aspiracije in stereotipov* izražajo, da so na študentovo izbiro študija vplivali tako lastne kot tudi tuje aspiracije in stereotipi o poklicih.
5. *Alternativni razlogi* odsevajo izbiro študija pod vplivom zunanje motivacije zaradi neizpolnjenih pogojev za želeni študij.

Ker smo želeli izvedeti, kateri razlogi najpogosteje vodijo študente pri izbiri poklica, smo iz vsake skupine razlogov izločili kategorijo z najvišjim povprečjem. Tabela 2 nam torej prikazuje najpogostejšo zastopanost posamezne kategorije v skupini razlogov (Lačen, 2007).

Tabela 2: Števila (*f*) in strukturni odstotki (*f* %) stopenj soglašanja študentov z najpogostejšimi kategorijami v posameznimi skupini razlogov ter aritmetične sredine

Kategorija		Ne drži	Delno ne drži	Ne vem	Delno drži	Drži	Skupaj	Aritmet. sredina
Želim delati z otroki. (altruistični)	<i>f</i>	0	1	5	24	98	128	4,71
	<i>f</i> %	0,0	0,8	3,9	18,8	76,6	100,0	
Univerzitetna izobrazba je zame pomembna. (aspiracije in stereotipi)	<i>f</i>	1	3	9	26	89	128	4,55
	<i>f</i> %	0,8	2,3	7,0	20,3	69,5	100,0	
Kot učitelj/učiteljica bom lahko zgled otrokom. (samouresničitveni)	<i>f</i>	1	2	5	52	68	128	4,44
	<i>f</i> %	0,8	1,6	3,9	40,6	53,1	100,0	
Poučevanje je stimulativen in kreativen poklic. (materialni)	<i>f</i>	0	2	22	58	46	128	4,16
	<i>f</i> %	0,0	1,6	17,2	45,3	35,9	100,0	
Ocene in rezultati v srednji šoli so bili prenizki, da bi se lahko vpisal/a na drugo fakulteto. (alternativni)	<i>f</i>	69	25	21	9	4	128	1,86
	<i>f</i> %	53,9	19,5	16,4	7,0	3,1	100,0	

Iz tabele 2 je razvidno, da študenti najvišje ocenjujejo altruistične razloge (želim delati z otroki), sledijo razlogi iz aspiracije in stereotipov (univerzitetna izobrazba je zame pomembna) ter samouresničitveni razlogi (kot učitelj/ica bom zgled otrokom). Na četrtem mestu glede na povprečje študenti navajajo materialne razloge (poučevanje je stimulativen in kreativen poklic). Najnižje pa ocenjujejo alternativne razloge (ocene in rezultati v srednji šoli so bili prenizki, da bi se lahko vpisal/a na drugo fakulteto).

Analiza uresničitve pričakovanj in zadovoljstva na fakulteti

Pomemben dejavnik uspešnosti je tudi zadovoljstvo študentov s študijem na fakulteti.

Glede zadovoljstva s študijem je med študenti 1. in 4. letnika statistično značilna razlika ($P = 0,000$). V 1. letniku je večina študentov (70,9 %) zadovoljnih s študijem na fakulteti, medtem ko je v 4. letniku zadovoljnih s študijem le 21,9 % študentov. Podatki nas opozarjajo, da je v prvem letniku bistveno več študentov bolj zadovoljnih s študijem na fakulteti kot v četrtem letniku, kar je lahko posledica začetne poti študija in nepoznavanja nadaljnjih obveznostih v višjih letnikih.

Tabela 3: Število (*f*) in strukturni odstotek (*f* %) študentov po mnenju o zadovoljstvu na fakulteti glede na letnik študija in izid χ^2 -preizkusa

Zadovoljstvo s študijem.

			Letnik študija.		Skupaj	
			1. letnik	4. letnik		
Zadovoljstvo s študijem.	Sem zelo zadovoljen/a s študijem.	<i>f</i> <i>f</i> %	39 70,9%	16 21,9%	55 43,0%	
	Delno sem zadovoljen/a s študijem.	<i>f</i> <i>f</i> %	16 29,1%	37 50,7%	53 41,4%	
	Nikakor nisem zadovoljen/a s študijem.	<i>f</i> <i>f</i> %	0 ,0%	17 23,3%	17 13,3%	
	Ne vem	<i>f</i> <i>f</i> %	0 ,0%	3 4,1%	3 2,3%	
Skupaj			<i>f</i> <i>f</i> %	55 100,0%	73 100,0%	128 100,0%

Izid χ^2 -preizkusa: $\chi^2 = 43,660$, $g = 3$, $P = 0,000$

Rezultati raziskave (Lačen, 2007) nas tudi opozarjajo, da so se 45,3 % anketiranim študentom pričakovanja glede študija uresničila, 28,1 % so se pričakovanja uresničila delno, 22,7 % študentom pa se pričakovanja niso uresničila. Študenti, ki so se jim pričakovanja uresničila delno ali se jim sploh niso uresničila, so lahko napisali pojasnilo, zakaj je po njihovi presoji do tega prišlo. Študenti navajajo, da je razlog za neizpolnitev njihovih pričakovanj premalo praktičnega usposabljanja, da si na fakulteti pridobijo premalo koristnega znanja, nekatere moti slaba organizacija dela na fakulteti oz. da je v predmetniku preveč vaj, predmetov in preveč dela s pisanjem preobširnih priprav za pedagoško delo v razredu.

Zaključek

Rezultati raziskovalnega dela nas opozarjajo, da je večina študentov, ki so sodelovali v raziskavi, prepričanih, da so izbrali pravi poklic.

Rezultati ocen altruističnih in samouresničitvenih razlogov so pokazali, da so ti razlogi za študente zelo pomembni, saj so povprečja ocen visoka. Tako imajo študentje veliko notranje motivacije ob izbiri poklica, kar je ugodno za dvig kvalitete v sistemu poučevanja. Prav tako dajejo študenti pomembno težo razlogom iz aspiracije in stereotipov, saj visoko ocenjujejo lastne želje po doseganju univerzitetne izobrazbe, nizko pa želje staršev za doseg te stopnje izobrazbe (Lačen, 2007). Študenti se zavedajo tudi pomena materialnih razlogov, vendar tem razlogom ne pripisujejo ključnega pomena pri izbiri poklica. Alternativne razloge pa študenti v glavnem ocenjujejo zelo nizko.

Zaskrbljujoč je rezultat o uresničitvi pričakovanj in zadovoljstva na fakulteti, kjer prihaja do statistično značilne razlike med študenti 1. in 4. letnika. Zadovoljstvo študentov 4. letnika resno upade, saj študenti menijo, da se njihova pričakovanja tekom študija niso uresničila. Razloge za nastalo situacijo vidijo predvsem v tem, da jim fakulteta ne omogoči pridobitve ustreznega obsega praktičnih izkušenj in da po njihovem mnenju pridobijo premalo koristnega znanja. Nedvomno je ta podatek vreden pozornosti, še posebej sedaj, ko poteka prenova študijskih programov.

LITERATURA

- Cencič, M. (2000). Razlogi študentov za izbiro učiteljskega poklica. *Vzgoja in izobraževanje*, 31 (5), 53–58.
- Cencič, M. in Čagran, B. (2002). Motivacijski dejavniki izbire študija in poklica vzgojitelja predšolskih otrok. *Sodobna pedagogika*, (53) 5, 104–121.
- Huberman, M. in Grounauer, M. M. (1993). Teachers' Motivations and Satisfaction. V M. Huberman, M. Grounauer in J. Marti (ur.), *The Lives of Teachers*. Columbia: Teachers College Press.
- http://www.pfmb.uni-mb.si/xinha/plugins/ExtendedFileManager/demo_images/studijski_pro_grami/RazredniPouk.pdf. Pridobljeno: 23. 8. 2007.
- Ivanuš Grmek, M. in Javornik Krečič, M. (2005). Mnenja študentov o ustrezni izbiri študija. *Pedagoška obzorja*, 20 (2), 51–60.
- Lačen, I. (2007). *Razlogi študentov za izbiro poklica učitelj razrednega pouka*. Diplomsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
- Sagadin, J. (1993). *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

E-mail: milena.grmek@uni-mb.si